

ЛОМБАРДЛАР ФАОЛИЯТИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ҲОЛАТИ
ТАҲЛИЛИ
ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF PAWNSHOP ACTIVITIES

Назарова Муслима Назаровна
ТДИУ “Молия ва бухгалтерия ҳисоби”
кафедраси катта ўқитувчиси
Nazarova Muslima Nazarovna
TSUE "Finance and Accounting"
Senior Lecturer of the Department

Аннотация. Ушбу тезисда ломбардлар ҳақида тушунчалар, уларнинг ҳуқуқий асослари ҳамда республикада фаолият олиб бораётган ломбардлар фаолиятининг замонавий ҳолати маълумотлари таҳлил қилинган.

Калим сўзлар: нобанк, кредит, ломбард, қарз, гаров, банк, хизматлар, микромолиялаш, қонун, меъърий ҳужжатлар, ҳуқуқ, маблағ, фаолият

Annotation. This thesis analyzes the concepts of pawnshops, their legal basis, as well as information on the current state of pawnshops operating in the Republic of Uzbekistan.

Keywords: off-bank, credit, pawnshops, loan, pawnshops operating, banking, services, microfinance, regulations, law, finance, activity

Ўзбекистонда камбағалликни қисқартириш борасида Президентимиз ташаббуси билан олиб борилаётган сиёсат банк-молия секторини ислоҳ қилиш орқали кредит ташкилотларининг молиявий оммабоплигини оширишга қаратилган. Бу борада тижорат банклари билан бир қаторда нобанк кредит ташкилотларини ривожлантириш масаласи Президентимизнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасидан ҳам ўрин олган.

Тижорат банклари доим ҳам кичик ҳажмдаги кредитлар, микроқарзлар ёки қисқа муддатли кредитлар беришга қизиқиш билдиравермайди. Шундай экан бундай ҳолатларга албатта нобанк кредит ташкилотлари ўз хизматларини беминнат кўрсатади. Айниқса, бугунги кунда кредитга бўлган эҳтиёж ортиб бораётган бир даврда ломбардлар ўзларининг оммабоп хизматларини сифатли кўрсатиши айтиш мумкин.

Иқтисодиётни бир маромда ривожланишида нобанк кредит ташкилотларининг хизматлари муҳим аҳамият касб этади. Улар кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни, аҳолини қўллаб-қувватлашда банклар қатори микромолиявий хизматлар кўрсатиб келмоқда. Шунини алоҳида таъкидлаш лозимки, бугунги кунда нобанк кредит ташкилотлари сони 165 тага етди, булар

микромолія ташкилотлари ва ломбардлардир. Шундан 81 таси ломбардларни ташкил қилади. [14]

Ломбардлар фаолияти сўнги йилларда яхшиланиб бормоқда. Яъни жисмоний шахслар томонидан қисқа муддатда пул маблағларига бўлган эҳтиёж ошиб, мижозлар сони ортиб бормоқда.

Юқоридагилардан келиб чиқиб айтиш мумкинки, республикамізда микромоліявий хизматлар кўрсатишни янада яхшилаш албатта нобанк кредит ташкилотларининг фаолиятини янада такомиллаштириш зарурлигидан келиб чиқади.

Мамлакатимизда микромоліялаш тизими янада ривожланиб, моліявий хизматлар оммабоплигини ошириш ва аҳолининг асосий моліявий хизматларга бўлган эҳтиёжини қондиришга қаратилган қатор тадбирлар амалга оширилиб келинмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан моліявий оммабоплик соҳасидаги илғор халқаро тажрибани ҳисобга олган ҳолда таркибида моліявий хизматлар оммабоплигини кенгайтиришни, аҳоли ва тадбиркорлик субъектларининг моліявий саводхонлик даражасини оширишни, моліявий хизматлар истеъмолчилари ҳуқуқларини ҳимоя қилишни назарда тутувчи моліявий оммабопликни оширишнинг миллий стратегиясини ишлаб чиқишга Жаҳон банкининг техник кўмаги жалб этилган бўлиб, микромоліялаштириш соҳасини янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитларни яратиш мақсадида бирқанча чора-тадбирлар ишлаб чиқилмоқда. Шулар жумласидан, микромоліялаштириш соҳасини янада ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 июлдаги “Микромоліявий хизматлар оммабоплигини ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ–4400-сонли қарорни қабул қилиниши бугунги кунда нобанк кредит ташкилотларини фаолиятини янада ривожлантиришга қаратилгандир. Ушбу қарорга мувофиқ, нобанк кредит ташкилотлари кўрсатадиган хизматлар доираси кенгайтирилди ва микромоліявий хизматлар ҳажми оширилди. [4]

Республикамізда ломбардлар фаолиятини кўриб чиқадиган бўлсак, бугунги кунда улар фаол равишда ишлаб келмоқда. Ломбардларнинг сони кундан-кунга ошиб бормоқда.

Кредит ташкилотлари фаолиятини ташкил этиш учун ҳуқуқий асосларни такомиллаштириш, шунингдек, тижорат банкларини микромоліялаштириш жараёнларига жалб қилиш бўйича кўрилаётган чораларга қарамасдан, республикада микромоліявий хизматлар кўрсатиш ҳажмини сезиларли даражада кенгайтиришда бир қанча муаммо ва тўсиқлар мавжуд.

Ҳозирги кунда ломбардлар фаолияти “Нобанк кредит ташкилотлари ва микромолиялаштириш фаолияти тўғрисида”ги Қонун ҳамда Марказий банкнинг норматив-ҳуқуқий ҳужжатларига мувофиқ тартибга солинади, унга кўра, ломбард томонидан кўрсатиладиган хизматлар учун тўловлар фақат миллий валютада белгиланади.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга асосан, ломбардда ашёлар гарови билан таъминланган кредит суммаси белгиланган муддатда қайтариб берилмаган тақдирда, ломбард нотариуснинг ижро ёзуви асосида имтиёзли бир ойлик муддат ўтганидан кейин гаровга қўйилган мол-мулкни сотиш учун белгилаб қўйилган тартибда ушбу мол-мулкни сотишга ҳақли. Ломбардга гаровга ёки сақлаш учун топширилган ашёлар йўқолганда ёки шикастланганда, агар ломбард йўқотиш ёки шикастланиш энгиб бўлмас куч оқибатида юз берганлигини исботлай олмаса, ашёлар эгасига, томонлар келишувига кўра, мулкий зарарни гаров паттаси ёки сақлаш паттасида кўрсатилган мол-мулк нархидан ошмаган қийматда тўлаши шарт. Ломбардларнинг банклардан фарқли жиҳатларидан яна бирини айтиш лозимки, гаровга олинган мол-мулклар қарз қайтарилмаса, муддати еткан зоҳати сўндирилади. Агар миждоз ашёни қайтариб олишдан бош тортган ҳолатда, ломбард ушбу ашёларни уч ой муддат ичида сақлаши керак. Уч ой ўтгандан сўнг талаб қилиб олинмаган ашёларни ломбард сотиши мумкин. Аммо фоизлари сал баландроқ бўлсада, микроқарз олиш тартиби жуда содда.[15]

Марказий банк молия-банк тизими барқарорлигини сақлаб туриш, қарз олувчилар ва кредиторларнинг манфаатлари ҳимоя қилинишини таъминлаш, микрокредит ташкилотлари фаолиятини тартибга солиш ҳамда назорат қилиш борасидаги вазифаларини амалга ошириш учун текширувлар ўтказди.

Демак, микромолиялаштириш қонунчилигини такомиллаштириш, соҳанинг энг самарали ва замонавий амалиётларини жорий этиш талаб этилади. Бу борада, айниқса, масофадан хизмат кўрсатиш турларини кенгайтириш, хизматлар тақдим этиш жараёнини соддалаштириш, аҳолида қарз ҳажмининг ҳаддан ташқари ортиб кетишига йўл қўймаслик чораларини кўриш, молиявий оммабопликни оширишда исломий молия тамойилларини жорий қилиб бориш нобанк кредит ташкилотлари ва микромолиялаштириш соҳасини янада ривожлантиришнинг энг долзарб вазифалари сифатида қаралиши лозим.

Жумладан, нобанк кредит ташкилотлари ташкил этилиши ва ривожланишини таъминлаш учун лицензиялаш тартиб-қоидаларини соддалаштириш, таваккалчилик соҳаларини уларнинг имкониятларини мутаносиб равишда ҳисобга олган ҳолда тартибга солиш механизмларини жорий этиш муҳимдир. Айниқса, нобанк кредит ташкилотларининг тегишли инфратузилмалардан фойдаланишдаги имкониятларини тижорат банкларига тенглаштириш ва бу борада тенг шароитларни яратишга қаратилган қулай

норматив-ҳуқуқий базани шакллантириш лозим. Бу эса нобанк молия хизматларига оид маҳсулот таклифлари, шакл ва турларини, шу жумладан, исломий молия хизматларини жорий этишнинг самарали ечимларни топишга шароит яратади.

Ломбардлар Марказий банкка фаолиятини бошлаганлик тўғрисидаги хабарномани юборганда қонунчилик ҳужжатларида ўз фаолиятини амалга ошириш бўйича белгиланган талабларга ва шартларга риоя этиш мажбуриятини ўз зиммасига олади.[2]

2022 йилнинг 1 декабрь ҳолатига кўра, ломбардларнинг активлари миқдори 260 273 млн.сўмни ташкил этган.[14] Ўзбекистонда фаолият кўрсатаётган ломбардлар активлари тўғрисида маълумотни кўриб чиқадиган бўлсак, даврлар солиштирилганда уларнинг активлари ўзгаришлари анча ошганлигини кўришимиз мумкин.

Активлар миқдори бўйича ломбардлар фаолиятининг алоҳида кўрсаткичларини кўриб чиққан ҳолда фикримизни давом эттирамиз. Қуйидаги жадвалда ломбардлар фаолиятининг 2022 йил 1 декабрь ҳолатига бўлган маълумотлар акс эттирилган.

Ломбардлар жамланма баланси
(2022 йил 1 декабрь ҳолатига)

1-жадвал¹

Кўрсаткичлар номи	01.12.2021 й.		01.12.2022 й.		Ўзгариши, фоизда
	млн сўм	улуши, фоизда	млн сўм	улуши, фоизда	
Активлар					
Кассадаги нақд пул ва бошқа тўлов ҳужжатлари	2 069	1,0%	4 184	1,6%	102,3%
Банклардаги маблағлар	8 177	4,0%	13 356	5,1%	63,3%
Кредитлар, (соф)	170 804	83,9%	214 985	82,6%	25,9%
Асосий воситалар, (соф)	4 260	2,1%	4 589	1,8%	7,7%
Ҳисобланган фоизлар	8 381	4,1%	10 266	3,9%	22,5%
Бошқа активлар	9 926	4,9%	12 894	5,0%	29,9%

¹www.cbu.uz. Марказий банк расмий сайти маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Жами активлар	203 618	100,0%	260 273	100,0%	27,8%
Мажбуриятлар					
Тўланиши лозим бўлган кредитлар (қарзлар) ва лизинглар	13 177	63,9%	18 356	67,0%	39,3%
Тўланиши лозим бўлган ҳисобланган фоизлар	725	3,5%	966	3,5%	33,2%
Тўланиши лозим бўлган ҳисобланган солиқлар	1 593	7,7%	1 509	5,5%	-5,3%
Бошқа мажбуриятлар	5 116	24,8%	6 565	24,0%	28,3%
Жами мажбуриятлар	20 611	100,0%	27 396	100,0%	32,9%
Капитал					
Устав капитали	65 501	35,8%	75 156	32,3%	14,7%
Захира капитали	7 053	3,9%	8 514	3,7%	20,7%
Тақсимланмаган фойда	110 452	60,4%	149 208	64,1%	35,1%
Жами капитал	183 006	100,0%	232 878	100,0%	27,3%

Жадвал маълумотларида республикамиздаги ломбардларнинг 2022 йил 1 декабрь ҳолати таҳлил қилинган бўлиб, активлар, мажбуриятлар ва капитал кўрсаткичлари маълумотлари таҳлил қилинган. Ломбардларнинг жамланма балансини таҳлил қиладиган бўлсак, уларнинг жами активлари 2022 йил 1 декабрь ҳолатида 260 273 млн.сўмни ташкил этган бўлса, ўтган давр яъни 2021 йил 1 декабрь ҳолатида 203 618 млн.сўмни ташкил этган эди. Ўзгаришлари салкам 28% ни ташкил қилган. Капиталлардаги ўзгаришларга ҳам эътибор қаратадиган бўлсак, 27% дан ошган ўзгаришни кўришимиз мумкин.

Шуни алоҳида таъкидлашимиз мумкинки, бугунги кунда ломбардлар Марказий банкни хабардор этиш орқали фаолиятни амалга оширомоқда. Марказий банк ва махсус ваколатли давлат органининг ваколатли ходимлари,

нобанк кредит ташкилотининг ички аудит хизмати ходимлари ва ташки аудиторлар томонидан ўтказилган текширувлар жараёнида аниқланган ички назорат тизимини ташкил этилишини ва унинг фаолиятидаги хато ва камчиликларнинг бартараф этилишини мониторинг қилиб боради. Чунки ҳар бир маълумотнинг шаффофлиги, олиб борилган операцияларнинг қонунийлиги ва ҳисоб-китобларнинг реаллиги муҳим ҳисобланади.

Активлар миқдори бўйича гуруҳлаштирилган ломбардлар фаолиятининг алоҳида кўрсаткичлари
(2022 йил 1 декабрь ҳолатига)

2-жадвал²

Кўрсаткичлар номи	Жами		Активлар миқдори бўйича гуруҳлаштирилган ломбардлар тақсимоти							
			500 млн сўмгача		500 млн сўмдан 1 млрд сўмгача		1 млрд сўмдан 2 млрд сўмгача		2 млрд сўм ва ундан юқори	
	сон и	сум ма	сон и	сум ма	сон и	сум ма	сон и	сум ма	сон и	сум ма
Активлар										
Активлар, жами	81	260,3	2	0,9	18	13,2	20	29,8	41	216,3
Кредитлар, соф	81	215,0	2	0,4	18	9,5	20	24,3	41	180,8
Капитал										
Капитал, жами	81	232,9	2	0,8	18	11,6	20	25,6	41	194,8
Устав капитали	81									
Мажбуриятлар										
Мажбуриятлар, жами	81	27,4	2	0,1	18	1,6	20	4,2	41	21,5
Олинган кредитлар ва лизинг	81	5,1	2	0,0	18	0,2	20	0,5	41	4,4

²www.cbu.uz. Марказий банк расмий сайти маълумотлари асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

Жадвал маълумотларида республикамиздаги ломбардларининг 2022 йил 1 декабрь ҳолати таҳлил қилинган бўлиб, 260,3 млн.сўм активлар миқдори бўйича гуруҳлаштирилган ломбардлар тақсимооти суммаси бўйича алоҳида таҳлил қилинган. Активлар миқдори бўйича гуруҳлаштирилган ломбардлар жами млрд.сўмдан 500 млн. сўмдан 1 млрд. сўмгача бўлган тақсимоотида активлар суммаси 13,2 млн.сўмни ташкил этган бўлса, 2 млрд. сўм ва ундан юқори тақсимоотида эса, 216,3 млрд.сўмни ташкил этган.

Умуман олганда нобанк кредит ташкилотларининг фаолиятини янада яхшилаш ва бу орқали республикамизда микромолиявий хизматлар сифатини ошириш учун саъй-ҳаракатлар қилинмоқда. Юқорида таъкидлаб ўтилган ислохотларни амалга оширилиши келгусида нобанк кредит ташкилотлари фаолиятини янада мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, нобанк кредит ташкилотларига тақиқланадиган фаолиятларини назоратини олиб бориш ҳам улар фаолиятини қонуний ишлашига замин яратади. Ҳар қандай соҳани олиб борилишида ҳуқуқий асосларнинг мустаҳкамлиги муҳим ҳисобланади ва бу албатта меъёрий ҳужжатлар қабул қилиниш чора-тадбирларига боғлиқ бўлиб ҳисобланади.

Умуман олганда ломбардлар фаолияти бугунги кунда яхши ишламоқда. Шундай бўлсада, уларнинг фаолиятини янада такомиллаштириш борасида бирқанча вазифаларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Тижорат банклари каби ломбардлар ҳам аҳолига микромолиявий хизматлар кўрсатишда фаол ишлаб келмоқда.

Бугунги кунда Ўзбекистон Республикаси Марказий банки томонидан республикада фаолият кўрсатаётган нобанк кредит ташкилотлари, хусусан, ломбардлар фаолиятини тартибга солиш ва назорат қилиш борасида амалга оширилаётган чора-тадбирлар, шунингдек, улар фаолиятининг меъёрий-ҳуқуқий базаси янада такомиллаштирилиши нобанк кредит ташкилотларининг молиявий барқарорлигини ва фаолияти кўламини кенгайтиришга мустаҳкам замин яратмоқда.

Хусусий мулкни ҳимоя қилиш соҳасидаги амалга оширилган ислохотлар ва қабул қилинган қонунчилик ҳужжатларига қарамасдан ўзбошимчалик билан хусусий мулк ҳуқуқини поймол қилиш, айрим мансабдор шахсларнинг адолатсиз ва асоссиз важлар билан кўчмас мол-мулкка аралашув ҳолатлари сўнгги йилларда кўп кузатилмоқда. Бу эса кўплаб низоли ҳолатларнинг келиб чиқишига сабаб бўлмоқда. Халқ вакилларининг таъкидлашича, қонун лойиҳасининг қабул қилиниши хусусий мулк дахлсизлигига, айрим мансабдор шахсларнинг асоссиз важлар билан кўчмас мол-мулкка аралашув ҳолатларининг олдини олишга хизмат

қилади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Мусахонзода, И. С. (2022). Корхоналар молиявий натижаларини бошқариш тизими ва уни ҳозирги ислохотлар шароитида такомиллаштиришнинг зарурлиги. *Архив научных исследований*, 2(1). <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1969>
2. Тулаев М. (2021). Разработка методики определения уровня существенности в аудите. *Экономика и инновационные технологии*, (5), 52–60. https://inlibrary.uz/index.php/economics_and_innovative/article/view/12137
3. Tulaev, M. (2019). Методы определения чистой прибыли и гармонизации международных и национальных аспектов финансовой отчетности. *Архив научных исследований*, 1(1). <https://tsue.scienceweb.uz/index.php/archive/article/view/326>
4. Musakhonzoda Ikromjon Sobirhon Ugli. (2022). Formation and development of the convergence process of two types of standards: IFRS and US GAAP. *Thematics Journal of Business*, (5), <http://thematicsjournals.in/index.php/tjbm/article/view/997>
5. Klichev, B.P., Choriev, I. X. (2021). The Issues Of Business Activity Organization In Uzbekistan. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry (TOJQI)*. Volume 12, Issue 7, July 2021: 4587- 4593.- <https://www.tojq.net/index.php /journal/article/view/4494>
6. Bakhtiyorovich, S. S. (2021). Use of Imitation Innovations in Small Business Development. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 889–898. <https://economics.academicjournal.io/index.php/economics/article/view/280>
7. Қличев, Б. П. (2022). Ишбилармонлик фаоллиги таҳлилини ташкил этиш йўналишлари. *Архив научных исследований*, 2(1). <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/373>
8. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. *Indian Journal of Economics and Business*. IMPACT OF TAXES ON THE BANK'S PROFIT Volume – 8; Issue - 3; Year – 2022; Page: 2553 – 2558 DOI: 10.22192/iajmr.2022.8.3.2 <http://www.ashwinanokha.com/IJEB.php>
9. Тулаев, М. С. (2019). Молиявий ҳисоб. Ўқув қўлланма.
10. Қличев, Б. П. (2022). КРІ ТИЗИМИ АСОСИДА МОДДИЙ РАҒБАТЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ ТАҲЛИЛИ. *Архив научных исследований*, 2(1). <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1761>
11. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. *Central European Management Journal*. UZBEKISTAN REPUBLIC TO IMPROVE AGRICULTURAL FINANCING. Vol. 30 Iss. 3 (2022) Page: 1284 – 1293 https://journals.kozminskicem-j.com/index.php/pl_cemj/article/view/1284.html
12. Klichev Bakhtiyor Pardayevich. (2022). ANALYSIS OF PRODUCT PRICING BASED ON PRODUCT PARAMETERS AND CUSTOMER CHOICE. *Journal of New Century Innovations*, 6(1), 67–79. <http://newjournal.org/index.php/new/article/view/996>

13. Urmanbekova, I. F. (2022). ELEKTR ENERGIYA KORXONALARIDA XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBI VA TAHLILI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(6), 889-892.
14. Klichev, B.P., Tulaev, M.S. (2021). Issues of development of the analysis of business activity in joint-stock companies of Uzbekistan. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*. ISSN: 2249-7137 Vol. 11, Issue 11, November 2021, 584-591
<https://doi.org/10.5958/2249-7137.2021.02539.8>
15. Farkhodovna, U. I. (2020). Improving Accounting of Expenditures at Producing Electrical Power. *International Journal of Research in Social Sciences*, 10(3), 148-153.
16. Imomkulov Tulkin Burhonovich, (2020). The Impact Of Foreign Direct Investment On Economic Growth In Uzbekistan. *International Journal of Academic Accounting, Finance & Management Research(IJAAFMR)* ISSN: 2643-976X, Vol. 4 Issue 10, 152-157
<http://ijeais.org/wp-content/uploads/2020/10/IJAAFMR201019.pdf>
17. Қличев, Б. П. (2022). Маҳсулот сотиш ҳажми таҳлилини такомиллаштириш масалалари. *Science and Education*, 3(5), 1719-1728. <https://openscience.uz/index.php/sciedu/article/view/3641>
18. Bakhtiyorovich, S. S. (2021). Development of Small Business Activities with Imitation Innovations. *Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR)* ISSN, 2249(0892).
http://www.ajtmr.com/papers/Vol11Issue1/Vol11Iss1_P7.pdf
19. Назарова Муслима Назаровна. (2022). НОБАНК КРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ . *Journal of New Century Innovations*, 10(2), 48–54.
<http://www.newjournal.org/index.php/new/article/view/985>
20. Назарова, М. (2022). ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИДА МИКРОКРЕДИТ ТАШКИЛОТЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ ВА УЛАРНИНГ АМАЛДАГИ ҲОЛАТИ ТАҲЛИЛИ. *Iqtisodiyot va ta'lim*, 23(4), 73–80.
<https://cedr.tsue.uz/index.php/journal/article/view/566>
21. Ф.Қ.Бобоҳўжаева, (2022). Банкларнинг иқтисодий ривожланишида маркетингнинг ўзига хос муҳим жиҳатлари. *EURASIAN JOURNAL OF LAW, FINANCE AND APPLIED SCIENCES*, 2(13), 156–159.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.7466722>
22. Фотима БОБОХЎЖАЕВА, (2021). Банк тизимида маркетингдан фойдаланишни такомиллаштиришнинг айрим жиҳатлари. *Viznes-Эксперт*, 3 (159), 39-42.
23. Холдоров, С. (2022). МОЛИЯ БОЗОРИНИНГ МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ ВА ЖАҲОН МОЛИЯ БОЗОРИГА ИНТЕГРАЦИЯЛАШИШНИНГ ЗАМОНОВИЙ ЙЎНАЛИШЛАРИ. *Архив научных исследований*, 2(1). Извлечено от <http://journal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/1003>
24. Tolliboevich Absalamov, A., Odilovich Xudoyorov, O., & Umarovich Kholdorov, S. (2021). Important Aspects Related to Foreign Exchange Operations of

- Commercial Banks. In The 5th International Conference on Future Networks & Distributed Systems (pp. 693-697).
<https://dl.acm.org/doi/abs/10.1145/3508072.3508208>
25. Khudoyorov Oybek Odilovich (2020). Solution of problems on the development of banks' off-balance operations, SAARJ Journal on Banking & Insurance Research, 2020, Systems (pp. 44-48).
<https://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:sjbir&volume=9&issue=3&article=004>
26. O. Khudoyorov, N Ernazarov (2020). Operating banks operations with foreign options and futures of foreign banks: Foreign experiences and their features - Journal of Critical Reviews, <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43264712>
27. Имомкулов, Т. Б. (2022). ИНВЕСТИЦИОН ФАОЛИЯТНИ МОЛИЯВИЙ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ. Journal of new century innovations, 6(1), 57-66.
28. Shadibekova Dildor, Nosirova Nargiza, Bozorov Ilyos, Berdiyeva Uguloy, (2020). Prospective Development Analysis of Small Business and Entrepreneurship of Uzbekistan. Test Engineering and Management, Volume 83, 1733-1743
<http://www.testmagazine.biz/index.php/testmagazine/article/view/3815/3347>
29. Bozorov, I. S., & Haitov, A. B. (2019). Formation of effective system of the mechanism of financing of the small business in the Uzbekistan. ISJ Theoretical & Applied Science, 06 (74), 207-210. <http://dx.doi.org/10.15863/TAS.2019.06.74.22>
30. Imomkulov, T. B. (2020). Financial Aspects of Selection of Investment Projects by Enterprises in Developing Market Conditions. European Journal of Business and Management, 12(5), 51-54. <https://core.ac.uk/download/pdf/304991376.pdf>
31. Имомкулов, Т., Латипова, Ш. М., & Ходжимамедов, А. А. (2018). ПРОБЛЕМЫ РЕФОРМИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ИННОВАЦИОННО-ОРИЕНТИРОВАННЫХ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ. Направления повышения стратегической конкурентоспособности аграрного сектора экономики (pp. 277-282). <https://elibrary.ru/item.asp?id=36364226>